

Povolanie a formácia Petra v evanjeliu podľa Lukáša**Abstract**

In this article I will investigate the vocation and the formation of the apostle Peter. According to this study Peter's life can be divided into three parts: Peter-fisherman, Peter-disciple, Peter-the head of the first church. I will shortly discuss the most important moments of Peter's life and the turning points of his formation.

Keywords: vocation, formation, the first church, the head of the church

Povolanie apoštolov je dôležitou témou tak v synoptických evanjeliách, ako aj v Jánovom evanjeliu. Téma povolania zachytáva tajomstvo vyvolenia človeka pre misiu, ktorú si žiadny človek nemôže sám udeliť. Preto povolanie apoštolov, a zvlášť Petrovo, sa stalo privilegovanou témou v každom evanjeliu, keďže opisuje nielen povolanie, ktoré sa udialo počas Ježišovho verejného účinkovania, ale predstavuje paradigmu každého ľudského povolania. Všetci štyria evanjelisti ju však spracúvajú osobitným spôsobom. Preto môžeme hovoriť o povolaní apoštolov u Marka, Matúša, Lukáša a Jána. Každý evanjelista vkladá tému povolania do kontextu svojej teológie.¹ V tomto článku budeme sledovať povolanie Petra v Lukášovom evanjeliu (Lk 4,38-39; 5,1-11; 6,12-16; 8,40-56; 9,20-25.28-33; 18,18-30; 22,62; 24,12.34).

Povolanie Petra sa u Lukáša chronologicky udeje podľa inej naratívnej schémy ako v ostatných evanjeliách; tak napr. u Matúša je Peter vyvolený hneď na začiatku Ježišovho učenia (Mt 4,18), zatiaľ čo Lukáš opisuje vyvolenie Dvanástich až po dvoch kapitolách o Ježišovej misionárskej činnosti v Galilei. Ďalej Lukáš nespomína Andrejovo sprostredkovanie (porov. Jn 1,41-42). Rozdiel je aj v uzdravení Šimonovej svokry. U Lukáša je tento príbeh uvedený ako prvé stretnutie Petra s Ježišom, zatiaľ čo u Matúša až po vyvolení za

---

¹ G. Klein, "Die Berufung des Petrus," ZNW 58 (1967).

učeníkov.² Niektorí exegéti v snahe skoordinať Matúšovo a Lukášovo evanjelium navrhujú, že Ježiš najskôr povolal Petra za učeníka (Mt 4, 18 - 20), avšak Peter sa vrátil k svojmu pôvodnému povolaniu a rodine. Až keď ho Ježiš povolal druhý krát, Peter sa stal skutočným učeníkom (Lk 5).³ Takéto koordinovanie, ktoré sa nachádza vo väčšine biblických slovníkov, však narúša Lukášovu teológiu.⁴ Viacerí exegéti ukázali, že chronológia udalostí v jednotlivých evanjeliách je podriadená teologickej perspektíve daného evanjelistu, a podobné koordinácie, hoci v dobrej snahe zrekonštruovať historický sled udalostí, stavajú do úzadia teológiu, podľa ktorej sú organizované jednotlivé udalosti, vrátane povolania Petra.⁵ Preto sa v nasledujúcich analýzach nebudeme usilovať o násilnú koordináciu udalostí, ale poukážeme na jedinečnosť Lukášovej teológie, v logike ktorej evanjelista usporiadal udalosti Ježišovho života, vrátane opisu Petrovho povolania.

Z toho vyplýva, že prvým rozdielom medzi Lukášovým a ostatnými evanjeliami je začiatok Petrovho povolania. V Lukášovom evanjeliu samotnému povolaniu apoštolov (Lk 6,14; porov. Mt 4,18-22) predchádzajú dve stretnutia s Ježišom, ktoré stavajú Petrovo povolanie do iného svetla. V Lukášovej zbierke sa Petrovo povolanie nekončí zjavením zmŕtvychvstalého Krista v Lk 24,12.24, ale nadobúda nový rozmer v Skutkoch apoštolov. Ak Petrovo povolanie študujeme aj v kontexte Skutkov apoštolov, po stretnutí so zmŕtvychvstalým Ježišom Peter preberá v prvotnej Cirkvi špecifickú funkciu. Z tohto pohľadu je možné rozdeliť Petrovo povolanie do troch etáp: rybár, apoštol v Ježišovej formácii, apoštol v tvrdej realite života. V nasledujúcich odsekoch sa budeme

---

² Lukášov opis uzdravenia je rozdielny od Markovho opisu; porov. F. Bovon, *Luke 1 : A Commentary on the Gospel of Luke 1:1-9:50* (Minneapolis, MN: Fortress Press, 2002), 163.

³ J. A. Fitzmyer, *The Gospel According to Luke (I-IX) : Introduction, Translation, and Notes* (Garden City, N.Y.: Doubleday, 2008), 560.

⁴ S. O. Abogunrin, "The Three Variant Accounts of Peter's Call: A Critical and Theological Examination of the Texts," *NTS* 31 (1985): 587-602.

⁵ Okrem štúdií vzťahujúcich sa na Lukášovu teológiu, ktoré sa nachádzajú vo väčšine komentárov, si dovoľujeme predstaviť aspoň niektoré najdôležitejšie diela o Lukášovej teológii: G. C. Bottini, *Introduzione all'opera di Luca : Aspetti Teologici* (Jerusalem: Franciscan Printing Press, 1992), H. Flender, *Heil und Geschichte in der Theologie des Lukas* (München: Kaiser, 1965) a J. B. Green, *The Theology of the Gospel of Luke* (Cambridge: University Press, 1995).

zvlášť venovať Lukášovmu evanjeliu, a teda hlavne prvým dvom etapám Petrovej formácie a povolania.⁶

Peter – Rybár

V tejto prvej etape Peter nie je ešte Ježišovým učeníkom. Skôr ako sa Peter stane jedným z vyvolených, stretáva sa s Ježišom dvakrát, prvýkrát ako otec domu a druhýkrát ako rybár.

Prvé stretnutie s Ježišom v Kafarnaume (Lk 4,38-39)

Peter je v tejto stati predstavený ako Šimon.⁷ Zvláštnosťou Lukášovho opisu je, že meno Peter ide paralelne s menom Šimon. Pre Lukášovu teológiu meno Šimon nie je starým menom (Lk 4,38; 5,3-10), ktoré má byť zanechané. Petrovi zostáva aj po opustení predchádzajúceho spôsobu života (porov. Lk 6,14-15). Dokonca aj sám Ježiš, ktorý bol zodpovedný za zmenu Šimonovho mena, používa naďalej obe (Lk 22,31.34) a týmto menom Petra oslovujú jeho spoluúčenci aj po zmŕtvychvstaní (Lk 23,34). Aj z pohľadu záverečnej redakcie Lukášovho evanjelia sú potrebné obe mená, aby čitateľ mohol mať plný obraz Petra.

V tejto stati sa nachádza len meno Šimon. Meno je odvodené od hebrejského slova שמע (*šm'*)⁸, čo znamená „počúvať“, „porozumieť, vypočuť“, ale aj „prijatť a následne poslúchať a nasledovať“⁹. Tak je v mene Šimon zakódovaná Petrova charakteristika: je to človek, ktorý počúva, ktorý sa snaží porozumieť, ktorý bojuje s prijatím toho, čo počúva, a ktorý chce nasledovať to, čo počúva. Táto charakteristika Petra sa tiahne celým Lukášovým evanjeliom a v Skutkoch apoštolov vyúsťuje do obrazu Petra – nasledovníka Krista. Preto nemôžeme

---

⁶ Osobe Petra bolo zasvätených viacero štúdií, medzi nimi sú najdôležitejšie W. Dietrich, *Das Petrusbild der lukanischen Schriften* (Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 1972) a R. E. Brown et al., *Peter in the New Testament : A Collaborative Assessment by Protestant and Roman Catholic Scholars* (New York: Augsburg Publishing House, 1973).

⁷ Táto stať je vložená do širšieho celku, ktorý predstavuje ohlasovanie evanjelia v Kafarnaume (4,31-44); porov. J. B. Green, *The Gospel of Luke* (Grand Rapids, Mich.: Eerdmans, 1997), 220.

⁸ Meno Šimon je skrátená forma *יה שמע בן יונה*; porov. Fitzmyer, *The Gospel According to Luke (I-IX)*, 426.

⁹ HALOT, 1998.

tvrdiť, že Lukáš chcel nahradiť staré meno novým. Peter vždy zostal Šimonom, ktorý počúval a bojoval s prijatím počutého.

Druhou charakteristikou Petra v tejto stati je výraz „Šimonov dom“ (ἡ οἰκία Σίμωνος), čo je grécky ekvivalent hebrejského termínu „dom“ (בַּיִת). V Mk 1,29 nájdeme, že Ježiš vošiel do Šimonovho a Andrejovho domu. Postavenie Šimona na prvé miesto a vylúčenie Andreja v Mt 8,14 a Lk 4,38 naznačuje, že Šimon bol starší a bol *pater familias*. Tento termín predstavuje sociologickú charakteristiku Šimona. Je otcom domu a má plnú zodpovednosť za členov svojho domu. V bežnom prípade to znamenalo mať jednu alebo viac manželiek, deti a niekedy aj služobníctvo. V závislosti od ekonomického postavenia otca domu mohli do jeho právomoci patriť aj synovci, vnuci a mladší bratia s rodinami.¹⁰ Archeologické vykopávky v Kafarnaume odhalili obývacie priestory, ktoré boli identifikované s Petrovým domom. Vykopávky pod vedením A. Gassiho odkryli na tomto mieste tri vrstvy: najvyššiu vrstvu predstavuje osemuholníkový kostol z 5. stor., pod ním sa nachádza *domus ecclesia* zo 4. stor. a pod ním je malý dom z 2. stor. pred Kr. Nálezy hlinených lúčok potvrdzujú, že dom bol obývaný aj v rímskom období. Tento dom je s najväčšou pravdepodobnosťou domom sv. Petra. Izby boli rozdelené do dvoch celkov obklopených dvoma dvormi. Petrov dom bol typickým židovským domom, aké sa vykopali aj v iných častiach Kafarnauma, datované do obdobia medzi 1. stor. pred Kr. a 1. stor. po Kr. Vystavali ich z čierneho bazaltu, ktorý sa ťažil vo východnej Galilei a južnom Goláne. Domy boli zoskupené do menších komplexov a obsahovali obytné a skladové priestory postavené okolo dvora a ohradené väčšinou kamenným múrom. Obytné domy mali malé okná, cez ktoré prúdil vzduch. Do dvora sa vchádzalo úzkou bránou, čím sa oddeľoval vnútorný priestor od ulice. Podľa spoločenskej tradície tohto obdobia v nich žili príslušníci rozšírenej rodiny. Vo dvoroch domov, kde sa sústreďoval život celej rodiny, sa našli nástroje, ktoré poukazovali na náplň dňa kafarnaumskej rodiny,

---

¹⁰ Pre štúdie o patriarchálnej štruktúre v staroveku porov. napr. J. D. Shloen, *The House of the Father as Fact and Symbol : Patrimonialism in Ugarit and the Ancient Near East* (Winona Lake, Ind.: Eisenbrauns, 2001) a P. Dubovský „Štruktúra patriarchálnej rodiny v Starom Zákone a jej vplyv na nerozlučnosť manželstva“ in *Rodina v súčasnom svete* (Bratislava: TF TU, 2006): 9-18.

ako *tabun* pece¹¹, rybárske háčiky, kamene používané na drvenie zrna, preše a závažia potrebné pri tkaní látok. V domoch sa našla bežná keramika pre toto obdobie, ako napr. neozdobené hlinené lampy a hlinené a kamenné nádoby. Hlinené nádoby boli vytvarované ručne alebo na pomalom hrnčiarskom kruhu. Medzi hlinenou keramikou sa nenašli typy, ktoré by boli importované z iných oblastí. Nenašla sa ani keramika, ktorá by bola znakom vyššieho spôsobu života, ako napr. jemná hlinená keramika, vínne nádoby z dovozu, dekorované nádoby, *unguentaria*, jednoduché šperky, ba ani sklené nádoby. Z pôdorysu vykopaných domov nemožno usúdiť, že by v Kafarnaume bývali zámožnejší obyvatelia. Pri vykopávkach sa nenašiel ani jeden bazén pre ošišťovací kúpeľ (*miqve*). Tým možno povedať, že obyvatelia Kafarnauma patrili k relatívne jednoduchej vrstve obyvateľstva, ako to potvrdzujú aj archeologické nálezy v domoch a dvoroch. Tak ako v Kafarnaume, ani v iných izraelských dedinách sa podobné bazény nenašli. Z absencie týchto bazénov preto nemožno odvodiť, že Peter a jeho rodina boli nepraktizujúcimi židmi, navyše ak berieme do úvahy, že voda v Galilejskom jazere bola vhodná pre rituálne ošišťovanie (porov. Lv 15,13).¹²

V Petrovom prípade sa spomína jeho svokra. Nebolo bežným zvykom, že svokra bývala spolu s nevestou, lebo nevesta zvyčajne nasledovala svojho manžela, a nie manžel nevestu. Prípad „ísť za zaťu“ nebol bežným zvykom. V tomto kontexte, ak mal Peter vo svojom dome svokru, znamenalo to, že jej rodina pravdepodobne nebola schopná postarať sa o ňu, a preto prešla do Šimonovho domu.¹³ Je možné, že horúčka, spomínaná v tejto stati, bola jedným z dôvodov.

Táto stručná stať opisuje dve charakteristické Šimonove črty, skôr ako sa stal Ježišovým učeníkom. V prvom rade je to meno Šimon, pomocou ktorého Lukáš vyobrazuje Petra ako muža, ktorý počúva a zápasí s tým, čo počuje. Šimon vidí uzdravenie svojej svokry, ale zázrak nezmení jeho život. Po tomto uzdravení

---

¹¹ V Izraeli existovali a doteraz existujú medzi Arabmi dva typy pecí: *tabun* a *tannur*. *Tabun* pec bola urobená z hlíny. Palivo sa dávalo zvonku a bol ním často vyschnutý hnoj. *Tannur* bol často vyhlbený v zemi, palivo bolo vo vnútri a chlieb sa piekol na vnútorných stenách.

¹² J. L. Reed, *Archaeology and the Galilean Jesus: A Re-Examination of the Evidence* (Harrisburg, PA: Trinity Press International, 2002), 158-60.

¹³ Je tiež možné, že Petrova svokra nemala synov, ktorí by sa o ňu mohli postarať, a tak starostlivosť o jej zabezpečenie prešla na Petra; porov. Green, *The Gospel of Luke*, 225.

Šimon zostáva pri svojej pôvodnej činnosti a nestáva sa Ježišovým učeníkom. Tento rozmer odstupe od Ježiša je vyjadrený aj slovesom „prosia“. O uzdravenie prosia „oni“, a nie Šimon. Šimon je iba pasívnym pozorovateľom. V celej stati neprehovorí s Ježišom ani jedno slovo. Z naratívneho hľadiska je Šimon vykreslený ako chladný a nestranný hrdina, ktorého sa uzdravenie navonok zvlášť nedotklo.

Druhou Šimonovou charakteristikou je jeho sociologické zaradenie – otec domu. Patrí medzi chudobnejšie vrstvy v Izraeli, ktoré sa riadia tradičným patriarchálnym usporiadaním rodiny. Šimon ako otec domu prekračuje bežné povinnosti starostlivosti o svoj dom a neváha prijať pod svoju ochranu aj matku svojej manželky, ktorá bežne patrila pod iným dom – dom Petrovho svokra.

Druhé stretnutie s Ježišom (Lk 5,1-11)

Pri druhom stretnutí s Ježišom sa Peter stáva aktívnym protagonistom deja. Pre pochopenie Lukášovho vykreslenia Petra bude dôležité objasniť niektoré kľúčové termíny tejto state.

Staf začína naratívnym úvodom, v ktorom sú predstavení hlavní protagonisti deja: dav, rybári – medzi nimi aj Peter – a nakoniec Ježiš. Aktivita davu je charakterizovaná výrazom „dav sa tlačil naňho“ (τὸν ὄχλον ἐπικέεισθαι αὐτῷ). Sloveso „tlačiť sa“ vyjadruje fyzický kontakt, kontakt s povrchom predmetu alebo aj ľahnutie si na niečo. Sloveso sa často používa aj v prenesenom význame ako „naliehavo nástojiť, nútiť“¹⁴. Lukáš vo svojom evanjeliu používa toto sloveso dvakrát. V oboch prípadoch vyjadruje postoj davu. V prvom prípade sa dav vrhá na Ježiša a v druhom prípade na Piláta, aby dal Ježiša ukrižovať (Lk 23,23).¹⁵ Táto zmena postoja, zachytená tým istým slovesom, poukazuje na nestálosť postoja davu.¹⁶ Peter nie je zaradený do tejto skupiny a stojí mimo davu, ktorý sa s nadšením vrhá na Ježiša.

Cieľom zhromaždenia bolo počúvať Božie slovo (ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ). Vo verši 5,5 je znovu použitý termín „slovo“, no v gréčtine má inú formu (ῥῆμα).

¹⁴ BDAG, 294.

¹⁵ Kolektívny hrdina v oboch častiach je označený rovnakým menom: dav. Hoci v skutočnosti mohlo ísť o dve rozdielne skupiny ľudí, z pohľadu naratívnej analýzy sú označené rovnakým menom, a tak autor prepája Lk 5,1 a 23,23 a následne ukazuje, ako sa mení postoj davu k Ježišovi.

¹⁶ Green, *The Gospel of Luke*, 344.

Pomocou týchto termínov sa vytvára intertextuálne prepojenie medzi touto staťou a textami o stvorení (Gn 1). Svet a chaos počúva na Božie slovo, Božie slovo vládne nad rybami vôd a nakoniec Božie slovo volá k životu človeka. Tento motív sa nachádza aj v tejto Lukášovej stati: dav prichádza, aby počúval Božie slovo, Ježišovo slovo vládne nad rybami a nakoniec Ježišovo slovo dáva človekovi nové poslanie. Postoj davu – počúvať slovo Božie – je zakódovaný aj v Šimonovom mene. Petrovo meno Šimon charakterizuje jeho citlivosť na Božie slovo. Celá stať je o sile Ježišovho slova, ktorú Peter postupne odhaľuje a toto slovo nasleduje.

Lukáš predstavuje Petra ako jedného z rybárov, ktorí „prali siete“ (ἐπλυνον τὰ δίκτυα). Voľba slovesa „prať“ (πλύνω) poukazuje na ďalšiu charakteristiku Petra. Tento termín sa v gréčtine používa v dvoch významoch: znamená bežné čistenie vodou, ale často sa používa aj v kultovom kontexte ako spôsob očisťovania. V Novom zákone sa používa len v prenesenom význame (Zjv 7,14; 22,14).¹⁷ Lukáš tak predstavuje Petra ako človeka vykonávajúceho fyzickú aktivitu, ktorej význam môže presahovať fyzické čistenie sietí.

Autor necháva čitateľa kontemplovať obraz davu dychtiaceho po Ježišom slove, rybárov, ktorí si konajú svoju prácu, a nakoniec Ježiša, ktorý sedí a učí. Lukáš nedáva do jeho úst nijaké z podobenstiev a čitateľ nevie, čo Ježiš učil zástupy. Prvé Ježišove slová tejto state sa obracajú priamo na Petra: „zatiehni na hlbinu“ (ἐπιανάγαγε εἰς τὸ βάθος). Sloveso „zatiehnúť“ je to isté, ktoré je použité aj pre prvú aktivitu: „aby odrazil od brehu“. Peter má tak urobiť to, čo už raz urobil pre Ježiša; teraz on sám sa má odraziť od brehu.

Slovo „hlbina“ (βάθος) sa najčastejšie používa v súvislosti s vodami. Je to miesto, kde človek môže uviaznuť (Ž 68,3.15) alebo sa ukryť, kam ľudské oko neprenikne, iba Božie (Am 9,3). V tomto kontexte Ježiš dokazuje svoju božskosť, tým že dokáže preniknúť a ovládať nielen vody, ale aj hlbiny.

Výsledkom zázračného rybolovu je úžas, ktorý Petra zachváti (θάμβος) a môže znamenať aj „hrôzu“. Presne ten istý účinok mal na okolostojacich aj prvý Ježišov zázrak (Lk 4,36). Peter, ktorý mal doteraz od davu odstup, náhle nadobúda ten istý postoj voči Ježišovi ako dav, od ktorého sa predtým dištancoval.

---

¹⁷ BDAG, 674.

Po úžase z preplnených sietí sa Ježiš opäť obracia na Petra slovami: „odteraz budeš loviť ľudí“ (ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν). Sloveso ζωγρέω v klasickej gréčtine znamená „loviť, chytať“ živé obete, tak zvieratá, ako aj ľudí.¹⁸ No v Septuaginte sa tento výraz používa na preklad hebrejského slovesa חיה vo forme hifil a raz vo forme piel (Nm 31,15,18; Dt 20,16; Joz 6,25; 9,20; 2 Sam 8,2; 2 Krn 25,12), kde označuje ponechanie nažive tých, ktorí boli z rôznych dôvodov určení na vyhubenie¹⁹. Ak tento termín použijeme ako starozákonné pozadie Petrovho povolania, potom má dva rozmery. Na jednej strane Ježiš nadväzuje na tému lovu a chytania rýb, na druhej strane tento výraz označuje Petrovo poslanie stať sa človekom, ktorý sprostredkúva život ľuďom predurčeným na vyhubenie.²⁰ Preto je možné tento výraz preložiť aj ako „odteraz budeš tým, kto necháva ľudí nažive“.

Táto stať predstavuje Petrov prvý dialóg s Ježišom. Peter je na začiatku predstavený ako človek, ktorý sa venuje svojej profesii a nenecháva sa strhnúť davom. Venuje sa svojej práci, ktorou musí ako otec domu zabezpečiť svoj dom – rodinu – a nechce byť časťou davu, ktorého emócie sa rýchlo menia.

Ježiš preberá tento Petrov postoj. Aj on sa oddelí sa od davu, no na rozdiel od Petra ho vyučuje. Keď Ježiš skončí, žiada od Petra len to, čo vie robiť: odraziť loďku a potom aj seba od brehu, priviesť loďku na hlbinu, spustiť siete a chytať ryby. Keď to Peter robí, prechádza hlbokým vnútorným prerodom, ktorý možno vidieť aj na menách, čo dáva Ježišovi. Najskôr ho nazýva učiteľ a potom PÁN.²¹ Je to prvé Petrovo vyznanie, a vôbec u Lukáša prvé vyznanie človeka, ktorý rozpozna v tomto kazateľovi PÁNA.²² Tento prerod však stavia Petra pred otázku jeho ľudskej hriechnosti (Lk 5,8). Na toto Petrovo vyznanie Ježiš odpovedá: „neboj sa“. Jeho nová misia opäť nadväzuje na to, čo Peter vie robiť: loviť ryby. Ako doteraz lovil ryby, tak odteraz bude loviť ľudí. No táto misia dostáva u Lukáša nový rozmer: tak ako hriechny Peter ostal nažive stojac zoči-voči PÁNOVI, aj on má nechávať ľudí nažive.

¹⁸ H. G. Liddell – R. Scott, *Greek-English Lexicon* (Oxford: Clarendon Press, 1996), 758.

¹⁹ J. Lust – E. Ezrikel – K. Hauspie, *Greek-English Lexicon of the Septuagint* (Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2003), 262.

²⁰ Fitzmyer, *The Gospel According to Luke (I-IX)*, 568.

²¹ Toto slovo v gréčtine bolo prepisom tetragramu, t. j. Božieho mena, a bežne sa používa pre označenie vzkrieseného Krista; porov. *ibid.*, 200.

²² Prvé vyznanie zaznieva z úst Alžbety, ktorá nazýva Máriu „matka môjho PÁNA“ (Lk 1,43).

Dialóg zachytáva dynamiku ľudského povolania. Najskôr sa človek dotkne tajomstva Boha, ktoré v ňom vyvolá obavu, niekedy až strach. Tento strach je podmienený ľudskou slabosťou a hriešnosťou. Človek stojaci zoči-voči Božej sile a svätosti sa cíti byť hriešnikom, ktorý môže byť ako Izraeliti zahubený, a preto nechce, aby s ním Boh komunikoval (Ex 24). No skutočné povolanie musí zachytiť v tejto spleti pocitov aj odpoveď: „neboj sa“ (porov. Iz 43). Až potom nasleduje misia, ktorá premieňa „chytanie rýb“ na „nechávanie nažive“.

Tretie stretnutie s Ježišom (Lk 6,12-16)

V predchádzajúcej stati Ježiš zanechal Petra s novou misiou. No nevieme, čo sa s ním dialo. V tejto stati sa už Peter spomína ako prvý v zozname učeníkov, ktorých Ježiš nazval apoštolmi.²³

Termín apoštol ἀπόστολος v novozákonnej gréčtine označuje toho, ktorý je alebo má byť poslaný vykonať určitú vec alebo oznámiť niečo. V takomto zmysle sa tento termín v helenistickej gréčtine používa len zriedkavo, zvyčajne označoval dekrét, ktorým sa dovoľovalo vplávať do prístavu, alebo vyplávať z neho. Bol to oficiálny dokument, ktorý autorizoval vykonávanie určitej činnosti. Len zriedkavo označoval osobu alebo skupinu osôb, ktoré dostali schválenie na vykonávanie činnosti vyžadujúcej si špeciálnu autorizáciu. Tento menej bežný význam bol prebraný do novozákonnej gréčtiny, a tak apoštol bol ekvivalentom vyslanca, delegáta, posla.²⁴ Nazvať učeníkov apoštolmi v spomínanom kontexte znamená, že Ježiš autorizuje túto skupinu na vykonanie určitej činnosti, ktorou je v tomto prípade ohlasovanie Božieho kráľovstva.²⁵

Po predstavenom úvode Lukáš vymenúva apoštolov. Ako prvý v poradí je Šimon, „ktorého nazval Peter“ (Lk 6,14).²⁶ Aj v prezentovaní zoznamu učeníkov možno vidieť rozdielne pohľady synoptikov. Pre Matúša je Šimon „zvaný Peter“ (Mt 10,2) a Ježiš na etymológii slova Peter potom buduje prirovnanie ku skale, na ktorej vystaví svoju Cirkev (Mt 16,18). Lukáš však v tejto stati používa dvakrát to isté sloveso „nazval“ (ὠνόμασεν), a tak dáva do paralely, že

---

²³ Dietrich, *Das Petrusbild der lukanischen Schriften*, 82-94.

²⁴ BDAG, 99.

²⁵ Fitzmyer, *The Gospel According to Luke (I-IX)*, 617.

²⁶ J. A. Fitzmyer, "Aramaic Kephá' and Peter's Name in the New Testament," in *Text and Interpretation: Studies in the New Testament Presented to Matthew Black*, ed. R. Best and R. R. Wilson (Cambridge: University Press, 1979), 121-32.

učeníkov nazval apoštolmi a Šimona Petrom. Meno Peter sa objavilo už v predchádzajúcej stati, no v tomto kontexte je v paralele s jeho novým titulom – apoštol. Zachovanie oboch mien, Šimon a Peter, poukazuje, že funkcia apoštola spojená s menom Peter nezotiera funkciu otca domu, rybára a človeka, ktorý počúva, čo sa spája s menom Šimon.

Posledná stať, v ktorej vystupuje Peter-rybár, končí formálnym vyvolením Dvanástich. Po povolaní Léviho a ďalších dvoch zázrakoch Ježiš menuje dvanástich apoštolov. Samotnému vyvoleniu predchádza celonočná modlitba. Takýmto úvodom Lukáš zdôrazňuje, že tento Ježišov krok predchádzalo jeho spojenie s otcom. Vyvolenie teda nie je len náhodnou záležitosťou, ale výsledkom modlitby, ktorá podobne sprevádzala dôležité momenty Ježišovho života (porov. Lk 3,21; 9,18; 22,40-46). V prípade Petra, ktorý je na prvom mieste, sa podčiarkuje jeho prechod z učeníka na apoštola.²⁷ V tomto novom vyvolení je Peter úplne pasívny. Možno hovoriť o určitom type autorizovania pre misiu. Prvé povolanie v Lk 5 bolo osobné stretnutie s Ježišom, teraz je tu ďalší stupeň vyvolenia zo strany Ježiša. V tomto momente Peter nie je len povolaný, ale aj autorizovaný pre novú misiu.

V Ježišovej škole

Od momentu formálneho zaradenia do skupiny učeníkov sa zásadne mení štýl Petrovho života. Odteraz sprevádza Ježiša a prebieha jeho formácia za apoštola. Obrazne môžeme toto obdobie Petrovho života prirovnať ku škole, v ktorej bol Peter vystavený priamemu kontaktu s Ježišom. Základným aspektom tejto školy je byť s Ježišom.²⁸

Petrova verzus Ježišova logika (Lk 8,40-56)

Táto stať obsahuje dva príbehy.²⁹ Prvý príbeh opisuje uzdravenie dcéry predstaveného synagógy a tvorí rámec state. Do tohto príbehu je vsunutý príbeh o uzdravení ženy, ktorá dvanásť rokov trpela na krvotok. V druhom príbehu je hlavným protagonistom opäť dav, ktorý sa tlačí na Ježiša (συνέπιπλον

²⁷ Prvé povolanie nepredstavovalo povolanie stať sa apoštolom, skôr úlohu sprostredkovateľa; Fitzmyer, *The Gospel According to Luke (I-IX)*, 568.

²⁸ Bovon, *Luke 1 : A Commentary on the Gospel of Luke 1:1-9:50*, 209.

²⁹ Pomocou techniky preplietania dejov Lukáš rozvíja paralelne dve dejové línie; Green, *The Gospel of Luke*, 343.

αὐτόν; Lk 8,42). Prvotný význam tohto slovesa je „dusiť“: podobne ako burina udúša iné rastliny tým, že ich odreže od svetla a živín. Tento obraz predstavuje naratívny úvod do príbehu o uzdravení ženy. Jadrom príbehu však nie je uzdravenie, ale Ježišova otázka: „Kto sa ma dotkol?“ Peter preberá iniciatívu a v jeho odpovedi možno rozpoznať istú výčitku. Celá stať je tak centralizovaná okolo slovies fyzického dotyku (tlačiť sa a dotknúť sa).³⁰

Sloveso „dotknúť sa“ je bežne chápané v zmysle „prísť do fyzického kontaktu“, ktorý mohol byť náhodný alebo chcený. V tomto zmysle Peter chápe Ježišovu otázku. No v Septuaginte má toto sloveso širší význam. Mohlo označovať pohlavný styk (Gn 20,4) a v prenesenom význame malo aj kultový význam. Dotykom sa človek mohol znečistiť (Lv 5,2-3; 7,21; 11,24-39). Dotyk bol tiež znakom zasvätenia; tak človek, ktorý sa dotkol posvätnej obety, bol zasvätený (Lv 6,10-12.20). Podobne to platilo aj o dotyku oltára a posvätných náradí (Ex 29,37; 30,29). Dotyk mohol znamenať prekročenie hraníc, ktoré určil sám Boh a v tomto prípade to mohlo mať vážne dôsledky. Tak Eva tvrdí, že im bolo zakázané dotýkať sa stromu (Gn 3,3), Izraeliti mali zakázané dotknúť sa vrchu zjavenia (Ex 19,12-13) alebo svätyne (Nm 3,38), lebo inak by sa ich mohol dotknúť Boží hnev. V tomto zmysle dotyk vyjadroval kontakt s nadprirodzenou silou, ktorá mohla človeka zachrániť alebo zahubiť.

Rozdielne chápanie termínu „dotknúť sa“ je jadrom Petrovej výčitky, ktorá v skutočnosti predstavuje prvú Petrovu konfrontáciu s Ježišom. Petrovo pozadie otca domu a rybára si vyžadovalo pragmatickú logiku. Keď je tam veľa ľudí, ktorí ho priam udúšajú, potom je prirodzené, že sa ho títo ľudia aj dotýkajú. Ako sa potom Ježiš môže pýtať, kto sa ho dotkol? Ako to chce Ježiš zistiť, keď sa ho dotýkali desiatky rúk? Ježišova logika je však iného typu. Tu nejde o dotyk, akým sa ho dotýkal dav. Ide o dotyk, znamenajúci uzdravenie z choroby, ktorú nijaký lekár nedokázal vyliečiť.

Naša stať je tak vybudovaná na rozdielnom chápaní dotyku. Na jednej strane stojí bázeň ženy, ktorá sa ide dotknúť Ježiša, aby ju tento dotyk uzdravil, na druhej strane stojí pragmatickosť Petra, chápaného dotyk ako jednoduchý fyzický kontakt. Toto stretnutie učí Petra opustiť pragmatickú logiku, na ktorú bol zvyknutý, a dať priestor novej logike, v tomto prípade novému významu

---

³⁰ V. K. Robinson, "The Woman Who Touched Jesus' Garment: Socio-Rhetorical Analysis of the Synoptic Accounts," *NTS* 33 (1987): 502-15.

dotyku. Keď Peter prijal tento nový význam dotyku, Ježiš ho berie so sebou do miestnosti, kde leží dcéra predstaveného synagógy, a dovoľuje mu byť svedkom ďalšieho typu dotyku, ktorý v tomto prípade dáva život mŕtvemu dievčaťu.

Petrov teologický rast (Lk 9,20-25)

V tituloch, ktoré ľudia priradujú Ježišovi, možno vidieť, ako si jednotlivci stvárnajú svoje vlastné chápanie o Bohu, ako si vysvetľujú, čo je najdôležitejšie na Ježišovi a jeho misii, a ako si spájajú tradíciu, ktorá im bola odovzdávaná, s osobou Ježiša. Jednotlivé vyznania odzrkadľujú teológiu a život človeka, dávajúcemu Ježišovi titul.

Používaním kristologických titulov Lukáš poukazuje na postupné dozrievanie Petrovho chápania Ježiša a jeho misie. Prvý titul, ktorý Peter dáva Ježišovi, je „učiteľ“. Tento titul odzrkadľoval Petrovo chápanie Ježiša ako učiteľa, ktorý sa venuje davu a vyučuje ho. Po zázračnom rybolove sa Petrovo chápanie mení a dáva Ježišovi titul „PÁN“, t. j. Boh, ktorý vládne nad rybami vôd, podobne ako v Gn 1. Peter v tejto stati opäť preberá iniciatívu a odpovedá na otázku, ktorá bola položená všetkým apoštolom (Lk 8,20), a dáva Ježišovi nový titul „Boží mesiáš“, dosl. „za pomazaného Bohom“, (subjektový genitív) alebo „za pomazaného pre službu Bohu“ (objektový genitív)³¹.

Ježišova otázka má dva rozmary: to, čo hovoria o Ježišovi ľudia a jeho učeníci, a to, čo hovorí o sebe on. Ľudia ho považujú za Jána Krstiteľa, Eliáša, proroka a mesiáša. No Ježiš, keď hovorí o sebe, používa iný pojem: Syn človeka. Netvrdí, že Petrovo vyznanie je zlé, ale ukazuje, že termín „mesiáš“ musí byť interpretovaný ako „syn človeka“ u proroka Daniela (Dn 7). Tento pojem je potom vysvetlený z pohľadu trpiaceho služobníka, ako ho chápe prorok Izaiáš (Iz 52,13 – 53,12).

Adekvátne k hĺbke Petrovho chápania Ježiša prichádza aj kvalita Petrovho nasledovania. Peter, ktorý chápal Ježiša ako učiteľa, bol pozvaný, aby dôveroval Ježišovmu slovu. Peter, ktorý nazýval Ježiša PÁNOM, bol pozvaný, aby sa stal spoluúčastníkom PÁNOVEJ misie: loviť ľudí a dávať život. Peter, ktorý vyznáva, že Ježiš je Boží mesiáš, a následne sa dozvie, že mesiášsky

³¹ Pre význam tohto termínu porov. Dietrich, *Das Petrusbild der lukanischen Schriften*, 96-103, Fitzmyer, "Aramaic Kephá' and Peter's Name in the New Testament," 775.

rozmer sa chápe v zmysle Izaiášovho trpiaceho služobníka, je pozvaný, aby položil svoj vlastný život, tak ako ho chce položiť Ježiš (Lk 9,21-27).

Peter mystik alebo stavač stánkov (Lk 9,28-33)

Hneď po Petrovom vyznaní nasleduje v Lukášovom evanjeliu stať o premení na vrchu. Zjavenie na vrchu nadväzuje na dve najväčšie starozákonné teofánie: na zjavenie Izraelitom na vrchu Sinaj, opísané v Ex 19-24, a na zjavenie Eliášovi na vrchu Horeb v 1 Kr 19.³² Tieto dve zjavenia konštituovali dva piliere Izraela. V prvom zjavení bola Izraelitom daná Tóra skrze Mojžiša a v druhom sa Boh zjavil v šume jemného vánku ako ten, ktorý posilňuje a potvrdzuje Eliášovu misiu. Traja učeníci majú, podobne ako Mojžiš a Eliáš, možnosť byť svedkami novej formy Božieho zjavenia, ktoré v sebe zahrňa zjavenie Mojžišovi a Eliášovi. V tomto zjavení Ježišov odev zažiaril bielobou (ἐξαστράπτων). Tento pojem má v sebe dva rozmery: vyžarovanie intenzívneho svetla ako pri blesku a strach naháňajúce blesky, ktorých ničivá sila je mimo ľudskej kontroly (porov. Ex 19). Koreň tohto slovesa je použitý pri opise zmŕtvychvstania (podobnosť sloviac pre opis žiarivého svetla v Lk 9,29 a 24,4) a vystúpenia do neba (porov. termín „biely“ v Lk 9,29 a Sk 1,10). Zjavenie na vrchu tak odhaľuje nový rozmer Ježišovho života: spojenie s Otcom, ktorý ho vzkriesi z mŕtvych a ku ktorému sa Ježiš nakoniec vráti.

Lukáš, na rozdiel od Mt 17,1-8 a Mk 9,2-8, uvádza, že učeníkov premohol spánok. Podobne učeníci zaspia pri ďalšom dôležitom momente Ježišovho života – počas agónie v Getsemanskej záhrade (Lk 22,45). Lukáš tak poukazuje na určitú iróniu. Budúca hlava Cirkvi prespí dva najdôležitejšie momenty Ježišovho života: moment zjavenia Ježišovej identity a vzťahu s Otcom, ako aj chvíle Ježišovej agónie a hlbokého vnútorného zápasu.

Keď sa Peter preberie, opäť preberá iniciatívu a vychádza s návrhom postaviť tri stánky.³³ Lukáš opäť používa iróniu, stavajúc do protikladu mystický moment premenenia, ktorý sa má kontemplovať v bázni, ako to robil Eliáš, a na

---

³² Pre obraz proroka Eliáša v Lukášovom evanjeliu pozri J. Rindoš, *He of Whom It Is Written : John the Baptist and Elijah in Luke* (Frankfurt am Main, Oxford, Wien: Peter Lang, 2010).

³³ Stánky v tomto prípade môžu označovať spojenie so Sviatkom stánkov (porov. Nm 29,12-34; Lv 23,34-36; Dt 16,13-17).

druhej strane Petrovo stávanie stánkov. V tom najhlbšom momente Ježišovho života, keď odhaľuje svoju nadprirodzenú identitu, chce Peter stavať stánky. Lukáš tak necháva Petra prejsť cez ďalší stupeň Ježišovej školy. Kontemplácia zjavenia stojí v protiklade s aktivitou. Ak sa Peter má stať Ježišovým učeníkom, musí sa zobudiť a učiť kontemplanovať momenty, v ktorých Ježiš odhaľuje svoju identitu. Inými slovami, musí sa stávať mystikom.

Prenikanie do tajomstiev

Od verša 9,51 nastáva v Lukášovom evanjeliu zvrat a od tohto momentu Ježiš putuje do Jeruzalema (porov. 9,31).³⁴ V tejto časti evanjelia sa dominantným stáva Ježišovo učenie, na rozdiel od predchádzajúcej časti, kde dôležitú úlohu zohrávali zázraky. V téme formácie Petra ako apoštola sa tento rozmer explicitne prejaví v Lk 12,41, kde sa Peter pýta, či toto podobenstvo je určené iba im alebo všetkým. Učenie a vysvetľovanie podobenstiev učeníkom je tak ďalším dôležitým elementom formácie Petra.

V evanjeliách možno vidieť, ako Ježiš prechádza od verejného učenia, určeného pre dav, k ponaučeniam a vysvetleniam, ktoré boli vymedzené len pre užšie skupiny učeníkov.³⁵ U Lukáša rozoznávame štyri skupiny učeníkov. Najširšou boli poslucháči nazývaní ako *ľud* alebo *dav*. K nim sa Ježiš prihovárал v podobenstvách a pred nimi robil zázraky. Títo sa po skončení zázrakov a ponaučení rozprchli do svojich domovov. Niektorí z nich boli len jednorazovými poslucháčmi a svedkami zázrakov. Druhú kategóriu Ježišových nasledovníkov predstavovali jeho nasledovníci v širšom slova zmysle (učeníci). U Lukáša sa táto skupina považuje za robotníkov v Pánovej vinici a dostáva moc ohlasovať evanjelium, uzdravovať a vyháňať zlých duchov (Lk 10,1-20). Tretiu kategóriu učeníkov predstavovali nasledovníci v plnom slova zmysle, t.j. Dvanásti.³⁶ Pre túto skupinu je charakteristické, že boli s Ježišom. Títo učeníci sprevádzali Ježiša na jeho misijných cestách, počúvali, ako vyučoval a boli svedkami jeho zázrakov. Na rozdiel od davu, oni ostali s ním, aj keď sa podobenstvá a zázraky skončili. Im sa dostalo vysvetlení, ktoré nepočul dav

---

³⁴ Green, *The Gospel of Luke*, 394.

³⁵ J. T. Carroll, *Response to the End of History : Eschatology and Situation in Luke-Acts* (Atlanta, GA: Scholars Press, 1988), 53-58.

³⁶ V Markovom evanjeliu, na rozdiel od Lukáša, sú termíny učeníci a Dvanásti zameniteľné.

a museli sa osobne konfrontovať s Ježišom. Štvrtou skupinou učeníkov sú Peter, Jakub a Ján. V Lukášovom evanjeliu si Ježiš vyvolil týchto troch, aby boli svedkami dvoch dôležitých momentov jeho života: vzkriesenia dcéry predstaveného synagógy (Lk 8,51-56) a premenenia na vrchu (Lk 9,28-36).³⁷

Postupné selektovanie učeníkov a zasväcovanie skupiny vyvolených do tajomstiev bolo typickou črtou gnostikov. Gnostická tvorba vznikla v 4. stor. pred Kr. a hlboko ovplyvnila aj ranokresťanskú tvorbu v podobe gnostických evanjelií (2. – 3. stor. po Kr.). V tradičnom gnostickom ponímaní existovali tri typy ľudí: *hylikovia* – hmotní ľudia, nevnímaví na duchovné veci, *psychikovia* – čiastočne vnímaví a *pneumatikovia* – vnímaví na duchovné veci a zrelí pre gnózu.³⁸ Tento posledný typ musel byť oddelený od davu a zasvätený do tajomstiev. Odovzdávanie tajomstva sa odohrávalo pomocou špeciálnych rituálov a vyučovania. V tomto zmysle je zaujímavé *Markovo tajné evanjelium*, ktoré opisuje, ako Ježiš v noci vyučuje tajomstvá mládenca, ktorý bol nahý a mal na sebe len plášť, podobne ako v Lk 14,52.³⁹

Ježišov spôsob zasväcovania učeníkov do tajomstva Božieho kráľovstva u Lukáša má, na rozdiel od gnózy, formu zasväcovania do tajomstva Ježišovej osoby. Vyčlenenie dvanástich učeníkov dáva tejto skupine učeníkov možnosť prežívať s Ježišom krásu a ťažkosti misijného života a skrze vysvetľovanie pochopiť hlbší zmysel Ježišovho posolstva. Ďalší stupeň zasväcovania do tajomstva Ježišovej osoby je rezervovaný len Petrovi, Jakubovi a Jánovi. Im Ježiš v prípade vzkriesenia dcéry predstaveného synagógy Jaira odhaľuje veľkosť svojej moci. Keďže dať život človeku bolo výsadou Boha (porov. Gn 2,7), Ježiš necháva týchto troch učeníkov, aby sa stali svedkami činu, ktorý sa podobá stvoreniu človeka. Druhý rozmer zasväcovania týchto troch učeníkov do Ježišovho tajomstva má mystický charakter. Na Vrchu premenenia Ježiš necháva týchto troch učeníkov kontemponovať svoj vzťah k Otcovi a prorokom, ako aj seba samého cez svetlo, ktoré z neho vyžaruje (Lk 9,28-36). Z týchto troch len Peter je vyvolený, aby nasledoval Ježiša počas jeho utrpenia, a tak prenikal do tajomstva nielen Ježišovej, ale aj svojej vlastnej osoby (pozri ďalej).

---

³⁷ U ostatných synoptikov len títo traja sú svedkami Ježišovej agónie, čo nie je Lukášov prípad. Peter a Ján u Lukáša dostávajú za úlohu pripraviť poslednú večeru (Lk 22,8).

³⁸ J. Matoušek, *Gnose* (Praha: Hermann & synové, 1995), 36.

³⁹ J. A. Dus, *Proroctví a Apokalypsy : Novozákonní Apokryfy III* (Praha: Vyšehrad, 2007), 51.

Opustenie všetkého (Lk 18,18-30)

Poslednýkrát pred príchodom do Jeruzalema, keď Peter opäť preberá iniciatívu, je diskusia o bohatstve a nasledovaní Ježiša.⁴⁰ Centrom Petrovej otázky je kombinácia slovies „opustiť“ a „nasledovať“. Toto spojenie slovies opisuje základnú črtu povolania, t. j. zanechať jeden spôsob života a nasledovať iný, zanechať jedného vodcu a nasledovať iného. V tomto prípade nejde len o termín „opustiť“, ale tento je nerozlučne spojený s termínom „nasledovať“. V prípade Petrovej apoštolskej formácie má táto kombinácia slovies osobitý význam, lebo sa nachádza už pri opise prvého stretnutia Petra s Ježišom (Lk 5,11). Rozdiel je však v predmete. V prvom prípade Peter opustí všetko, v druhom hovorí, že oni (učenici) opustili to, čo mali, t. j. čo reálne vlastnili. Prechádza sa tu ku konkretizovaniu abstraktného termínu „všetko“. V tomto prípade „všetko“ znamená všetko to, čo reálne človek vlastní, čo mu právoplatne patrí, k čomu má vzťah.

Ďalší rozdiel medzi prvým a druhým opustením spočíva v dôvode. Ježiš dodáva, že nestačí všetko opustiť, ale treba to opustiť „pre Božie kráľovstvo“.⁴¹ Dôvod prezrádza teológiu jednotlivých evanjelií. U Marka je to osoba Ježiša Krista a evanjelium, ktoré sa hlása a kvôli ktorému sa všetko opúšťa (Mk 1,1.14). U Matúša je to Božie meno: tento dôvod odzrkadľuje starozákonnú teológiu Božieho mena, ktoré bolo prítomné v chráme. U Lukáša je to Božie kráľovstvo (Lk 4,43; 8,1).

Zoznam toho, čo má človek opustiť, je u Lukáša obmedzený len na členov rodiny, na rozdiel od Marka, kde sú zahrnuté aj polia (porov. Mk 10,29). U Lukáša sa tak zdôrazňuje rozmer zanechania istôt a vzťahov, ktoré predstavovala rodina. Vzhľadom na to, že vo vtedajšom systéme neexistoval iný spôsob sociálneho zabezpečenia ako rodina, opustiť ju znamenalo nielen pretrhnutie kontaktov, ale aj stratu momentálnej istoty (rodičia, bratia, manželka), ako aj zabezpečenie v starobe, o ktoré sa mali postarať deti. Zrieknutie sa „toho, čo mali“ je tak definované nie ako zrieknutie sa materiálnych dobier, ale predovšetkým ako strata vzťahov a istôt, ktoré sú nahradené istotou Božieho kráľovstva. Takto pripravený Peter môže teraz vstúpiť s Ježišom do Jeruzalemu.

⁴⁰ W. Hendriksen, *The Gospel of Luke* (Edinburgh: The Banner of Truth Trust, 1984), 837.

⁴¹ U Marka je to „pre mňa a pre evanjelium“ a u Matúša „pre moje meno“.

Cesta utrpením a zapretie

Petrova formácia vrcholí v nasledovaní Ježiša v Jeruzaleme a v jeho utrpení. V prvom rade sú na prípravu poslednej večere určení len Peter a Ján. Večera je v biblickom chápaní symbolom intímneho spoločenstva (porov. napr. Ž 23, Zjv 3,21). Posledné chvíle Ježišovho života trávajú spolu len Dvanásti a Ježiš. Z naratívneho hľadiska tieto chvíle konštituuju hlboko emocionálny moment, ktorý sa Dvanástim hlboko vtlačá do duše. Konfrontácia Petrovho a Ježišovho zmýšľania preniká aj túto chvíľu. Ježiš predpovedá Petrovo zapretie a Peter odmieta prijať možnosť svojho zlyhania (Lk 22,31-34).

Ježišova predpoveď sa naplní, no Lukáš dáva tomuto momentu špeciálny rozmer. Len v tomto evanjeliu sa po zapretí stretne Ježišov pohľad s Petrovým.⁴² Posledné stretnutie pozemského Ježiša s Petrom sa končí tragicky. Peter na konci dlhej formácie popiera všetko, čo sa naučil a zapiera osobu, s ktorou žil a do ktorej tajomstva bol zasväcovaný. U Lukáša sa však Petrovo zapretie spája s jeho prvým povolaním. Prvý dialóg s Petrom sa skončil Petrovým vyznaním, že je hriešnik, ktorý žiada, aby Ježiš od neho odišiel (Lk 5,8). Posledné stretnutie s Ježišom sa skončí bez slov a Petrove slová sa naplnia. Peter si uvedomí, že je hriešnik, a na druhej strane Ježiš definitívne odíde. Lukáš tak predstavuje Petra ako prototyp apoštola. Ani dlhá formácia v Ježišovej škole nezaručila, že nezlyhá. Na druhej strane sa ukazuje rozdiel medzi prvým Petrovým vyznaním: „Som muž hriešny“ a uvedením si, čo znamená byť hriešnym. Peter horko zaplakal (Lk 22,62), keď zaprel milovanú osobu, s ktorou strávil tri roky života. Až teraz precítil, čo vlastne na začiatku povedal.⁴³

Posledná zmienka Petra v Lukášovom evanjeliu je v Lk 24,12.34. Po zmŕtvychvstaní učeníci neverili ženám, ktoré im zvestovali slová „dvoch mužov“ (Lk 24,4); jediný Peter vstal a bežal k hrobu. Nakoniec bol medzi učeníkmi, keď sa im Ježiš zjavil (Lk 24,34). Ježiš ani napriek zapretiu nezanevrie na Petra a stále ho považuje za svojho najbližšieho učeníka.

---

⁴² J. A. Fitzmyer, *The Gospel According to Luke (X-XXIV) : Introduction, Translation, and Notes* (Garden City, N.Y.: Doubleday, 2008), 1457.

⁴³ Takéto predstavenie Petra, ktorý si je vedomý svojej hriešnosti, spája Petra s osobami starozákonných postáv (Ex 3-6; Iz 6), ktoré na začiatku svojej misie vyznávajú svoju hriešnosť; Green, *The Gospel of Luke*, 234.

Apoštol v praxi

Lukášovo predstavenie Petra ako prvého vodcu Cirkvi sa zdanlivo skončilo neúspešne. Peter napriek všetkej formácii, ktorá sa mu dostala, zaprel Ježiša a čitateľ sa môže právom pýtať, či Ježiš naozaj chce zanechať svoju Cirkev v rukách takéhoto človeka. No obraz hriešnika, ktorý vyznáva svoju hriešnosť a oplakáva ju, sa u Lukáša stáva poslednou školou, cez ktorú Peter musel prejsť. Až keď Peter vedel, čo znamená oplakať svoj hriech, mohol sa postaviť na čelo prvých kresťanov. V Lukášovej teológii je Ježiš ochotný zanechať svoju Cirkev len v rukách človeka, ktorý vie oplakať svoj hriech.

Po nanebovstúpení Ježiš zmizne zo scény (Sk 1), ale Peter vystupuje naďalej ako jeden z hlavných hrdinov. Ak berieme hrdinov ako kritérium štruktúry Skutkov apoštolov, potom druhý Lukášov spis môžeme rozdeliť na dve časti. V prvej časti (Sk 1-15) je prominentnou postavou Peter, v druhej časti (Sk 16-28) Pavol.

V prvej časti Skutkov apoštolov Lukáš ukazuje, ako sa najdôležitejšie aspekty Ježišovho života premietajú do Petrovho života. Lukáš ho vykresľuje ako človeka modlitby (Sk 1,13; 2,42), ako kazateľa a učiteľa (Sk 1,15; 2,14.27.38; 3,12), ako uzdravovateľa (Sk 3,1; 9,32.38), muža videní (Sk 10) a nakoniec ako prenasledovaného a nevinne súdeného (Sk 4,8; 12).⁴⁴ V Skutkoch apoštolov však nenájdeme opis Petrovej mučeníckej smrti a Peter definitívne zmizne zo scény po koncile v Jeruzaleme (Sk 15). Táto „naratívna smrť“ hrdinu má u Lukáša opäť osobitný význam. Posledným Petrovým gestom je schválenie Pavlovho štýlu misionárskej práce, čo z pohľadu Lukášovho rozprávania znamená Petrov koniec. Peter schválil nový štýl misijnej práce, a tak prenecháva miesto svojmu misijnému nástupcovi – Pavlovi. Z pohľadu Lukášovho evanjelia Petrovo „mučeníctvo“, podobne ako Ježišovo, neznamená v prvom rade obetovanie života, ale predovšetkým zrieknutie sa života, aby sa tak otvoril priestor pre nový začiatok.

Záver

Lukáš v osobe Petra poukázal na paradigmu povolania a boj, ktorý človek skusuje v úsilí odpovedať na Božie volanie. Lukášov Peter, skôr než sa mohol

---

⁴⁴ C. H. Talbert, *Reading Luke : A Literary and Theological Commentary on the Third Gospel* (New York: Crossroad, 1986), 239.

stať stĺpom Cirkvi, musel prejsť cez dve štádiá. V prvom štádiu sa muselo stretnúť Ježišovo povolanie s Petrovou odpoveďou. V druhom sa Peter musel naučiť, čo znamená byť Ježišovým učeníkom. Toto štádium paradoxne vyvrcholilo v Petrovom zapretí a plači, ktoré v Lukášovej optike predstavujú posledný bod Petrovej formácie. Až po spoznaní hĺbky pádu a veľkosti odpustenia Peter môže zaujať miesto prvého apoštola.

Ing. Peter Dubovský, Th.D., SJ

Peter Dubovský sa narodil v roku 1965 v Piešťanoch. Vyštudoval biochemické technológie v Bratislave a v roku 1989 vstúpil do Spoločnosti Ježišovej. Po ukončení základnej teológie na Pápežskej univerzite Gregoriána v Ríme študoval exegézu na Pápežskom biblickom inštitúte a v roku 2005 obhájil doktorskú prácu na Harvardskej univerzite. Po návrate vyučoval na Teologickej fakulte Trnavskej univerzity a v súčasnosti vyučuje na Pápežskom biblickom inštitúte v Ríme. Zúčastnil sa viacerých archeologických expedícií na Blízkom východe a je jedným z editorov komentárov k Svätému písmu v slovenskom jazyku. Spomedzi jeho publikácií možno spomenúť *Hezekiah and the Assyrian Spies*, ktorá vyšla v roku 2006 v Ríme a viaceré vedecké články, uverejnené v domácich aj zahraničných periodikách.